

Eind 1992 woonde het Tweede Kamerlid van D66 Arthie Schimmel tijdelijk een weekje in de Bijlmermeer om de situatie ter plekke te bekijken. Tijdens die gelegenheid werd zij in de lift op weg naar haar flat beroofd van haar tas. Hiervan deed zij verslag in de rubriek 'het Hollands Dagboek' van NRC-Handelsblad. De overvaller beroofde haar niet alleen van haar tas, ook het geloof in de wijk werd haar ontnomen. Was dit slechts een vervelend incident, of is het kenmerkend voor de houding van de politiek ten aanzien van de Bijlmermeer?

Bijlmermeerbewoners en politici; twee zielen, twee gedachten

VINCENT KOMPIER*

Al sinds de eerste plannen voor deze 'wijk van de toekomst' heeft de politiek zich er in sterke mate mee bemoeid. In de jaren '60 werd naast een groeiende welvaart in Nederland verwacht dat de bevolking zou groeien tot twintig miljoen mensen in het jaar 2000. Amsterdam zou een groot deel van deze expansie moeten opvangen, maar de gemeente beschikte over een beperkt grondgebied.

De polder waarin de wijk Bijlmermeer verrees, behoorde tot de gemeente Weesperkarspel. Amsterdam deed pogingen om deze polder bij haar grondgebied te voegen. Uiteindelijk

gaf de gemeente Weesperkarspel in 1963 opdracht aan de dienst Stadsontwikkeling van de gemeente Amsterdam voor de bouw van 13.000 woningen. Op deze manier kon de Amsterdamse gemeenteraad, die haar twijfels had over de geplande stedenbouwkundige structuur, worden omzeild. In augustus 1966 werd Weesperkarspel voor een periode van twaalf jaar bij de gemeente Amsterdam gevoegd. Gevolg hiervan was dat de gemeentegrens tussen Diemen en het door Amsterdam 'geleende' Weesperkarspel dwars door de flatwoningen kwam te liggen; de ambtenaar van de burgelijke stand moest bij geboorte- en overlijdensaangifte vragen of de gebeurtenis in de woon- dan wel slaapkamer had plaatsgevonden. In 1974 is voor de Bijlmermeer een definitief bestemmingsplan gemaakt, bijna tien jaar nadat de eerste woningen waren opgeleverd. Gedurende die periode was geen formele controle door de gemeenteraad mogelijk over de uitvoering van de bouw.

WANBEHEER

Sindsdien is de wijk voor de Amsterdamse politiek een steeds groter blok beton aan het been geworden. Niet alleen de stedenbouwkundige structuur van de wijk wordt gekenmerkt door grootschaligheid, ook de problemen kregen langzamerhand een grotere omvang. Al vanaf de oplevering van de flats is het beheer continu onderwerp van discussie geweest. Zo weinig geld als er voor beheer van de flats was vrijgemaakt, zo veel is er besteed aan bijvoorbeeld de infrastructuur. Een voorbeeld hiervan zijn de viaducten in de Bijlmermeer die in de winter verwarmd konden worden om bevrozing van het wegdek te voorkomen, een oplossing die overigens nooit gewerkt heeft. Vanwege de steeds hoger oplopende problemen met het beheer besloot de minister van Volkshuisvesting eind jaren '80 een overkoepelende woningbouwcorporatie op te richten, waarbij een van de doelen was de bewoners meer bij het beheer van de flats te betrekken. Dit besluit, dat in 1984 gestalte kreeg in de oprichting van de woningcorporatie Nieuw Amsterdam, heeft het beheer niet substantieel verbeterd. De verschillen tussen 'goede' en 'slechte' flats vielen, na oprichting van één grote in plaats van vijftien kleine woningbouwverenigingen, weg ten nadele van de 'goede' flats.

Bewoners zijn het niet eens met sloopplannen. Foto: Birgitt Truijens

Gemeente negert karakter Bijlmer. Bron: dRO Amsterdam

VERNIEUWING

Het architectenbureau O.M.A. van Rem Koolhaas kreeg in 1986 de opdracht van de Amsterdamse dienst Volkshuisvesting de mogelijkheden ter verbetering van de Bijlmermeer te onderzoeken. Het ontwikkelde een plan om het maaiveld te intensiveren door er meer en duidelijker functies aan toe te voegen. O.M.A. heeft hiermee als een van de weinige stedenbouwkundige bureaus een manier gevonden om de Bijlmermeer als woonwijk te laten slagen. Hoewel iedereen, van de dienst Volkshuisvesting tot de stadsdeelraad, er enthousiast over was, is er nooit uitvoering aan het plan gegeven. Koolhaas voelde het al aankomen: "Politiek is een wereld waarin het vaak verstandiger is om het niet te begrijpen." Had Koolhaas nog hoop op betere tijden voor de Bijlmermeer, anno 1994 is de visie veel pessimistischer. De stadsdeelraad Zuidoost heeft in de loop der tijd verschillende werkgroepen in het leven geroepen en opdrachten aan (onafhankelijke) onderzoeksbureaus gegeven om de mogelijkheden van de Bijlmermeer te onderzoeken. Een van deze door de stadsdeelraad ingestelde werkgroepen is de Stuurgroep Vernieuwing Bijlmermeer. De Stuurgroep heeft een aantal voorstellen, zowel ruimtelijke als sociale, aan de gemeenteraad voorgelegd. Deze vernieuwingsvoorstellen hebben veel commotie teweeg gebracht. Onderdeel van

deze plannen is namelijk de sloop van de flats Geinwijk en Gerenstein, flats die in ambtelijke stukken als meest problematisch worden omschreven. Ondanks de vliegcrash van oktober 1992, waarbij letterlijk en figuurlijk roet in de vernieuwingsplannen werd gegooid, is inmiddels een begin gemaakt met het uitplaatsen van de bewoners van Geinwijk en Gerenstein. Of op deze plek slechts gesloopt of ook herbouwd zal worden is niet duidelijk: het gebied ligt waarschijnlijk binnen de risicocontouren van Schiphol.

STEMLOOS

De bewoners van de te slopen flats en het wijkopbouworgaan Bijlmermeer protesteerden tegen de plannen. Men sprak van 'onnodige sloop en kapitaalvernietiging van kwalitatief goede woningen' tot 'gedwongen deportatie van buitenlanders'. Lokale politici en bestuurders trokken zich hier weinig van aan. Uit recent onderzoek in de Bijlmermeer blijkt dat Bijlmermeerbewoners op zich niet tegen vernieuwing zijn, maar wel tegen de manier waarop deze plannen gebracht worden. Het gevoel overheerst dat de bewoners geen invloed kunnen uitoefenen op de planvorming. Het democratische idee van volksvertegenwoordiging gaat voor deze wijk niet op. In de wijk, en met name in te slopen flats, wonen

voornamelijk bewoners die nog niet lang in Nederland verblijven, en daarbij weinig van lokale politiek afweten. Bovendien wonen er illegalen, mensen die al helemaal geen stem hebben.

De vraag is in hoeverre de politiek, nu de bevolking niet over luide stem beschikt, de gemakkelijkste weg kiest. Slopen is de eenvoudigste manier om een wijk te vernieuwen, maar gaat voorbij aan de karakteristieke trekken van het gebied en aan de wensen van de bevolking.

Voor Arthie Schimmel was de Bijlmer een plek voor overvallers; voor de bewoners betekent de wijk een plaats waar ze, met enige verbeteringen, graag wonen. Als de politici hun neuzen blijven ophalen voor de mogelijkheden en gebeurtenissen in deze wijk, dan zullen de bewoners het geloof in de politiek zeker niet terug krijgen.

* De auteur is afgestudeerd als planoloog aan de Universiteit van Amsterdam en is momenteel werkzaam als projectmedewerker bij de Stichting European Nederland. Dit artikel is gebaseerd op de afstudeerscriptie *Bijlmermeer; count the Blessings!* door Charlotte van Slagmaat en Vincent Komplier.